

Redengevende omschrijving met waardestelling
Emmerseweg 16 te Haghorst
Gemeente Hilvarenbeek

Objectgegevens

Adres : Emmerseweg 16
Postcode : 5089 NB
Plaats : Haghorst
Kadastraal : gemeente Hilvarenbeek, N 1583
Oorspronkelijke functie : boerderij
Huidige functie : boerderij
Bouwjaar : 1955

Algemeen

Bezoekdatum : 14 september 2021
Auteur : Martijn de Jong MA
Redactie : Karlijn Kersten MA MSc
Rapportagedatum : 3 december 2021

Monumentenhuys Brabant B.V.
Markt 9
4931 BR Geertruidenberg
www.monumentenhuysbrabant.nl
T. 0162-511833
E. info@monumentenhuysbrabant.nl

Monumentenhuys Brabant B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inleiding

Deze beschrijving dient om de cultuurhistorische waarden van de boerderij vast te stellen. In de beschrijving worden de gevels met de klok mee beschreven, beginnend bij de voorgevel. De afzonderlijke gevels worden van links naar rechts beschreven. Met de voorgevel van de boerderij wordt de kopgevel evenwijdig aan de Emmerseweg bedoeld. Dit is de noordwestgevel.

Situering, geschiedenis en hoofdvorm

Ten zuidwesten van de dorpskern van Haghorst ligt de kortgevelboerderij Emmerseweg 16. De boerderij ligt op ruime afstand van de weg en is met de nok haaks daarop gesitueerd. De Emmerseweg is een bochtige weg die de kern van Haghorst in het noorden verbindt met de kern van Diessen in het zuiden. Het tracé van de Emmerseweg volgt de loop van het voormalige kerkpad, zoals dat op het Kadastraal Minuutplan 1811-1832 is aangegeven.

De omgeving van Hilvarenbeek (linksboven), Diessen (midden onder) en Haghorst (rechtsboven). De rode pijl markeert Emmerseweg 16 te Haghorst. Bron: Google Maps.

De rode cirkel markeert Emmerseweg 16 te Haghorst. Bron: Google Maps.

Tot 1900 was Haghorst een vruchtbare enclave in een groot broekgebied dat werd afgewisseld met heide en vennen. Vanaf 1900 werden de eerste pogingen ondernomen dit gebied te ontginnen, te beginnen met een grote ontginningscampagne op de Beersche Heide. Allereerst kwamen Zeeuwse boeren naar Haghorst om de gronden te ontginnen. Omdat zij de zandgronden hetzelfde bewerkten als de Zeeuwse kleigronden kwam de ontginning niet van de grond. De toenmalige gemeente Diessen zat om geld verlegen en zette delen van de heide in de verkoop. Nu waren het boeren uit West-Brabant die hun geluk kwamen beproeven en de heide gingen ontginnen en cultiveren. Van groot belang voor Haghorst was de aanleg van het Wilhelminakanaal die in 1928 werd afgerond. Dankzij de ontginningen ontwikkelde de kleine kern van Haghorst zich tot een klein ontginningsdorp dat sinds 1932 een eigen café had, sinds 1947 een eigen kerk en vanaf 1950 ook een eigen school.

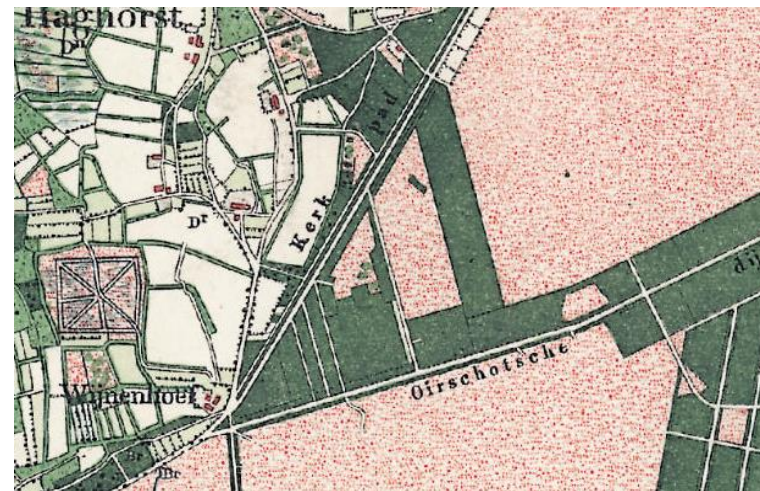
Het Kadastraal Minuutplan 1811-1832 laat op de locatie van de huidige boerderij nog geen bebouwing zien. Het gebied bestond toen nog uit de onontgonnen Beersche Heide.

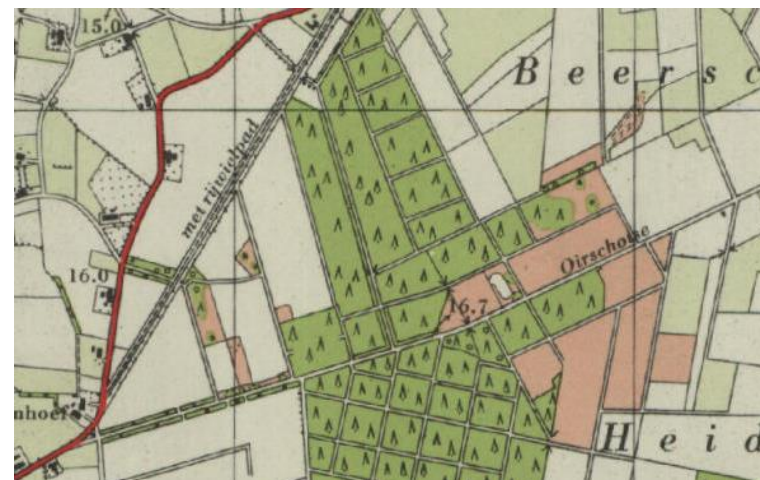
Kadastraal Minuutplan 1811-1832, gemeente Diessen, sectie B, blad 02. Bron: Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Historisch topografische kaart met de omgeving van de huidige boerderij, 1899. Bron: www.topotijdreis.nl.

Historisch topografische kaart van de omgeving van de huidige boerderij, 1901. Een deel van de heide is gecultiveerd en met naaldbos aangeplant. Bron: www.topotijdreis.nl.

Historisch topografische kaart van de omgeving van de huidige boerderij, 1953. De Beersche Heide is volledig in cultuur gebracht met naaldbos en wei- en bouwlanden. Bron: www.topotijdreis.nl.

Zoals reeds vermeld behoorden de heidegronden tot het bezit van gemeente Diessen, die delen ervan verkocht om financiële middelen te generen. De Beersche Heide was geregistreerd als één groot perceel. Dit perceel werd in de loop der jaren steeds verder opgesplitst in kleinere percelen om te worden ontgonnen. De boerderij Emmerseweg 16 werd gebouwd in 1955, destijds kadastraal bekend als D 744.¹

Historisch topografische kaart waarop voor het eerst de boerderij is weergegeven, 1963. Bron: www.topotijdreis.nl.

Kadastrale hulp- en veldwerkkarten bieden in dit geval geen inzicht in de verdere ontwikkeling van het erf, omdat de boerderij pas in de jaren '90 van de vorige eeuw door het kadaster is ingemeten en ingetekend.

De boerderij dateert uit de wederopbouwperiode en werd gebouwd om één van de laatste delen van de woeste grond te ontginnen. De boerderij is van het zogenaamde kortgeveltype, waarbij de voorgevel zich aan de kopse zijde bevindt. De boerderij is gebouwd vanuit een rechthoekig grondplan met

gevels in schoon metselwerk, gemetseld in halfsteensverband met platvolle cementvoeg, onder een zadeldak met wolfseinden met de nok haaks op de weg en dat is gedekt met rode muldenpannen. Ter hoogte van de brandmuur steekt een gemetselde schoorsteen door de nok. In het laatste kwart van de twintigste eeuw is aan de achterzijde van de boerderij een uitbreiding gerealiseerd.

Voorgevel (noordwestzijde)

De voorgevel betreft de gevel die evenwijdig aan de Emmerseweg is gelegen. Alle gevelopeningen bevinden zich onder een strek en de vensters zijn voorzien van geglazuurde lekdorpeltegels.

Op de begane grond bevindt zich links in de gevel een houten venster, bestaande uit een vast raam met bovenlicht en zijlicht met bovenlicht (klepraam). Het venster is waarschijnlijk na de bouwtijd vernieuwd en iets hoger gemaakt. De steens strek is opnieuw aangebracht en de bovendorpel van het kozijn ligt iets hoger dan van het meest rechter venster dat zich nog onder de oorspronkelijke anderhalfsteens strek bevindt.

Voor het houten venster rechts daarvan gelden dezelfde wijzigingen. Voor dit venster geldt echter dat het ook is verbreed, dat is te zien aan het metselwerk in de rechter dagkant. Dit venster is overigens breder dan het voorgaande venster en heeft een groot raam links met zijlicht rechts. De ramen zijn voorzien van respectievelijk een vast bovenlicht en een klepraam als bovenlicht.

Centraal in de gevel bevindt zich de houten voordeur met een omlijst staand venster. De deur bevindt zich in een houten kozijn met granito dorpel en neuten. Boven de deur een tweeruits bovenlicht met figuurglas. Vermoedelijk dateert het geheel van kozijn, bovenlicht en deur uit de bouwtijd, al kan de deur mogelijk ook van latere datum dateren. Onder de deur bevindt zich een koekoek met daarin een kelderlicht. De koekoek is afgedekt met een ijzeren rooster.

Rechts in de gevel bevindt zich het grootste venster van de voorgevel met centraal een groot raam onder vast bovenlicht,

¹ Regionaal Archief Tilburg (RAT), arch. 1305, inv. 182.

geflankeerd door staande zijlichten met elk een klepraam als bovenlicht. Deze vensteropening is ongewijzigd en bevindt zich onder anderhalfsteens strek. Het venster zelf is waarschijnlijk na de bouwtijd wel vernieuwd.

Op de verdieping bevinden zich drie kunststof vensters die vanzelfsprekend na de bouwtijd zijn aangebracht ter vervanging van de oorspronkelijke vensters. Het wolfseind is voorzien van een kunststof mastgoot en de gevel is langs de dakranden voorzien van een uitkragende strekken- en koppenlaag en smeerzoom.

Voorgevel van de boerderij.

Links: meest linker venster in de voorgevel. Rechts: het tweede venster van links in de voorgevel. De strekken wijken duidelijk af van het bestaande metselwerk.

Links: de voordeur met koekoek. Rechts: het rechtervenster op de begane grond.

Eén van de drie kunststof vensters op de verdieping.

Linkerzijgevel (noordoostzijde)

De linkerzijgevel wordt van links naar rechts beschreven, waarbij het bedrijfsgedeelte zich links bevindt en het woongedeelte rechts.

Het meest linkerdeel van de zijgevel betreft de latere uitbreiding. Dit deel bestaat uit schoon metselwerk in halfsteensverband en het dak is met golfplaten gedekt. Het geveldeel bevat enkel een ventilatieopening onder strek en een houten staldeur op rails.

Rechts daarvan bevindt zich de gevel van het oorspronkelijke bedrijfsdeel. Dit geveldeel bevat van links naar rechts een stalraam, een loopstaldeur en nog negen stalramen. Alle stalramen zijn getoogde tweeruits ramen van beton onder segmentboog en zijn aan de onderzijde voorzien van een ventilatiegleuf met bakstenen lekdorpel. De huidige loopstaldeur is niet authentiek, evenals de opening waarin die zich bevindt.

De gevel van het bedrijfsdeel toont verder verschillende bouwsporen van voormalige varkensdeurtjes en uiterst rechts van een grotere staldeuropening waarvan de betonnen latei zich nog in de gevel bevindt.

Het geveldeel ter hoogte van het woongedeelte is geheel blind aan deze zijde.

Linkerzijgevel vanaf de voorgevel gezien.

Linkerzijde van het oorspronkelijk bedrijfsdeel met recht een dichtgemetselde varkensdeuropening.

Het later aangebouwde deel van de linkerzijgevel met overgang naar de oorspronkelijke zijgevel.

Linkerzijgevel bedrijfsdeel.

Linkerzijgevel bedrijfsdeel met dichtgezette varkensdeuren.

Rechterdeel van linkerzijgevel met de dichtgezette opening die zich onder de betonnen latei bevond.

Achtergevel (zuidoostzijde)

De achtergevel van de oorspronkelijke boerderij wordt gedeeltelijk aan het zicht onttrokken door de later daartegen aangebouwde stal. Deze later gebouwde stal is niet cultuurhistorisch waardevol en maakt verder geen deel uit van de beschrijving.

Links in de gevel bevindt zich een getoogd stalvenster van beton onder segmentboog en met een ventilatiegleuf aan de onderzijde. Rechts daarvan bevindt zich een grote deeldeuropening met dubbele houten, opgeklampte schuifdeuren onder een ijzeren rails. Langs de dakranden wordt de gevel beëindigd met een uitkragende koppen- en strekkenlaag.

Achtergevel boerderij.

Rechterzijgevel (zuidwestzijde)

De rechterzijgevel wordt van links naar rechts beschreven waarbij zich links de gevel van het woongedeelte bevindt en de gevel van het bedrijfsdeel rechts. Ter hoogte van het woonhuis bevat de gevel aan de linkerzijde een houten venster met enkelruits raam, onder strek en met geglazuurde lekdorpeltegels. Het venster is sinds de bouwtijd vernieuwd. Rechts daarvan bevindt zich een vernieuwde loopdeur met granito dorpel onder een strek. Rechts van de deur een klein toiletraampje van hout, onder strek en met geglazuurde lekdorpeltegels. Dit venster dateert waarschijnlijk nog uit de bouwtijd. Ter hoogte van het bedrijfsdeel is recent een houten afhang gemaakt. In het dakvlak boven het woongedeelte bevinden zich twee later aangebrachte dakvensters.

Rechterzijgevel t.h.v. het woonhuisgedeelte.

De gevel van het bedrijfsgedeelte bevat ter hoogte van de afhang twee getoogde vierruits stalramen van beton, onder segmentboog en met ventilatiegleuf aan de onderzijde en bakstenen lekdorpel. Rechts van de afhang een getoogde, houten loopstal deur. Vervolgens drie getoogde vierruits

stalramen van beton, onder segmentboog en met ventilatiegleuf en bakstenen lekdorpel aan de onderzijde. Rechts daarvan een getoogde, dichtgemetselde loopstaldeuropening, gevolgd door nogmaals twee betonnen stalramen, gelijk aan de voornoemde stalramen. Tot slot uiterst rechts in de gevel een getoogde, houten loopstal deur. De opening is authentiek, de deur is na de bouwtijd gewijzigd. Ter hoogte van het woongedeelte en het linkerdeel van het bedrijfsgedeelte is een zinken mastgoot aangebracht.

Rechterzijgevel t.h.v. het vm. stalgedeelte.

Rechterzijgevel t.h.v. het gehele vm. bedrijfsgedeelte.

Interieur

Hoewel de interieurafwerking van het woonhuis al op onderdelen gewijzigd is sinds de bouwtijd, lijkt de oorspronkelijke indeling van de plattegrond nog nagenoeg intact te zijn gebleven.

Vanaf de voordeur gezien bestaat de begane grond van het woongedeelte uit een kleine hal achter de voordeur met trapopgang naar de verdieping. Links van de hal twee woonvertrekken, rechts van de hal bevindt zich de keuken met inbouwkasten en toegang tot de kelder. De verdieping bestaat uit een kleine overloop, meerdere slaapkamers en een badkamer. Boven de eerste verdieping is nog een zolder aanwezig. Een deel van de voormalige stalruimte is inmiddels bij het woongedeelte betrokken. Het schuurgedeelte is als zodanig nog in gebruik.

In het oorspronkelijk woongedeelte dateren de volgende interieuronderdelen met zekerheid of zeer waarschijnlijk nog uit de bouwtijd: de kelder met keldertrap, de inbouwkasten en de schouw in de (woon)keuken, de paneeldeuren inclusief kozijnen

en architraven naar voornoemde kelder en inbouwkasten, het toilet (structuur) inclusief de houten paneeldeur met kozijn, de hardstenen dorpels, betegelde lambriseringen en lambriseringen van houten schroten, de houten paneeldeur inclusief kozijn en architraaf naar de woonkamer, de houten steektrap met balustrade naar de verdieping, de houten paneeldeuren inclusief kozijnen/architraven en houten dorpels op de verdieping en de inbouwkasten (inclusief paneeldeuren en kozijnen/architraven) in de slaapkamers op de verdieping. Op de zolder dateren de houten vloerdelen en de twee rookkanalen uit de bouwtijd.

Interieur van de woonkeuken met schouw en paneeldeuren uit de bouwtijd.

Keldertoegang.

Links: toilet met paneel deur. Rechts: paneel deur tussen keuken en vm. staldeel.

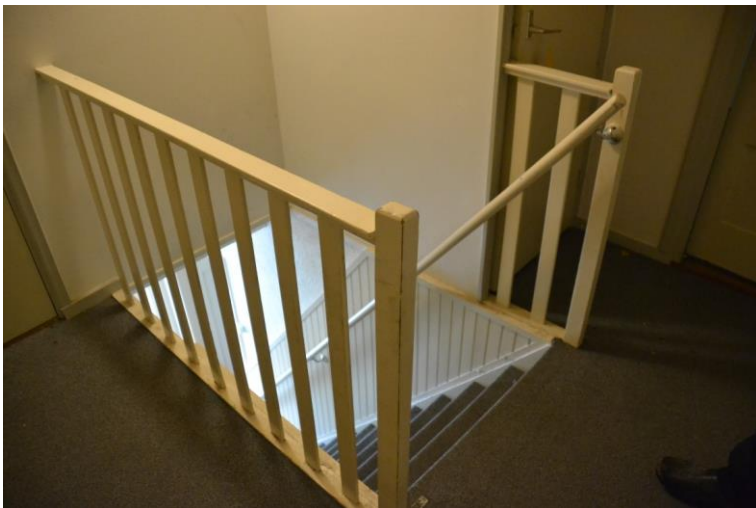
Links: doorkijk vanuit de hal naar de woonkamer(s). Rechts: steektrap naar de verdieping met houten lambrisering.

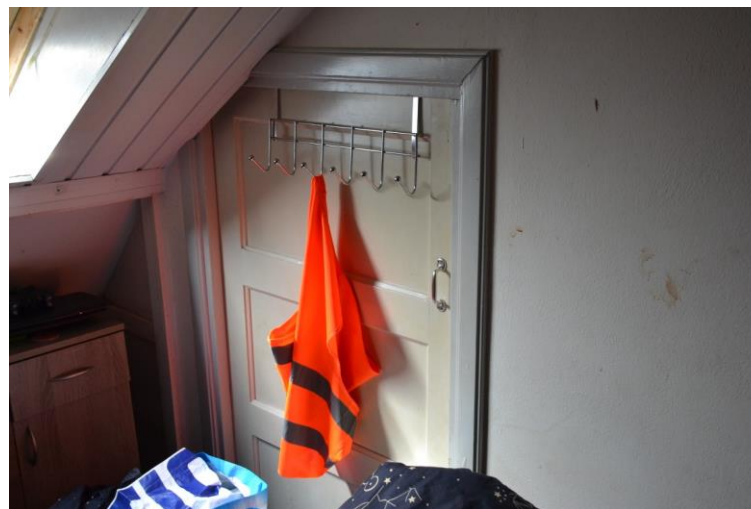
Links: doorgang tussen beide voorkamers in het woondeel. Rechts: doorkijk door het woongedeelte vanaf de linkerzijgevel gezien.

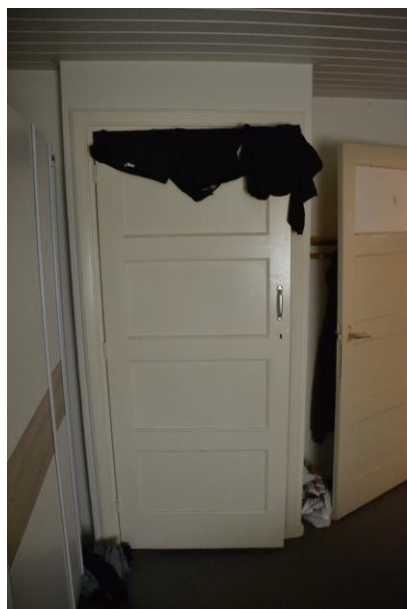
Paneeldeuren uit de bouwtijd tussen overloop en slaapkamers.

Trapbalustrade uit de bouwtijd op de verdieping.

Oorspronkelijke inbouwkast in een van de slaapkamers.

Voorbeelden van inbouwkasten uit de bouwtijd in de andere slaapkamers.

Zolder met rookkanalen boven het woongedeelte.

Zoldervloer uit de bouwtijd met smalle grenen planken.

In het stalgedeelte dat bij de woning is betrokken zijn geen oorspronkelijke interieurafwerkingen meer aanwezig. Het schuurgedeelte bevat een houten draagconstructie, bestaande uit vier traveeën. De constructie is gelijkend aan een ankerbalkconstructie. Elke travee bestaat uit twee eiken stijlen die zich tussen twee dwarsbalken bevinden. Ook de korbelen zijn tussen deze twee balken bevestigd. Bij het tweede gebint, vanaf de achtergevel gezien, is slechts nog één van de twee dwarsbalken aanwezig. De gebinten dragen een houten zoldervloer die later is aangebracht of is vernieuwd. Enkele stijlen staan op een gemetselde en gecementeerde poer. De stijlen bestaan uit gekantrecht hout. De kap bestaat uit grenenhouten steekspanten met elk een makelaar die tussen een dubbele trek balk bevestigd is aan de onderzijde. De gordingen bestaan uit gekantrecht rondhout, de daksporen bestaan hoofdzakelijk uit rondhout. In kalkzandsteen is na de bouwtijd een aparte ruimte in het schuurdeel ingebouwd. De buitengevels van het schuurdeel zijn aan de binnenzijde afgewerkt met de voor boerderijen karakteristieke donker geschilderde plint of borstwering en wit

geschilderd muurwerk daarboven. De huidige brandmuur bestaat uit kalkzandsteen en is gedeeltelijk in afwijkend metselverband opgetrokken. Waarschijnlijk dateert het gedeelte dat in wildverband is opgetrokken uit de bouwtijd. Het gedeelte in halfsteensverband is mogelijk later gewijzigd.

Deel van het vm. stalgedeelte dat reeds bij de woning is betrokken.

Het interieur van het schuurdeel vanaf de achtergevel naar de linkerzijgevel gezien.

Het interieur van het schuurdeel vanaf de achtergevel naar de rechterzijgevel gezien.

Links en rechts: beeld van de draagconstructie met dubbele dwarsbalken.

Zicht op de gehele hoofddraagconstructie.

Eén van de steekspanten met makelaar tussen de trekbalen.

Detailopname van de brandmuur met twee metselverbanden zichtbaar.

Stalruimte in het schuurdeel met kenmerkende tweekleurige wandafwerking.

De opgeklapte deeldeuren van binnenuit gezien.

Waardering

Deze waardering is opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria voor de bouwkunst van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

De waardering heeft betrekking op de boerderij uit 1955, exclusief de aangebouwde stalruimte uit het laatste kwart van de twintigste eeuw.

Cultuurhistorische waarden

De boerderij is van cultuurhistorisch belang als voorbeeld van een sobere ontginningsboerderij uit de wederopbouwperiode en uit de laatste periode van de jonge heideontginning van de Beersche heide.

Architectuur- en kunsthistorische waarden

De boerderij is van enig architectuurhistorisch belang vanwege de hoofdvorm, de traditioneel-ambachtelijke bouwwijze en materiaalgebruik. De gewijzigde vensters en de latere aanbouw hebben de architectuurhistorische waarden slechts in beperkte mate aangetast. Met betrekking tot het interieur zijn de nog oorspronkelijke indeling van de plattegrond van waarde, evenals de interieurafwerkingen uit de bouwtijd. Hoewel de interieurafwerking kunsthistorisch niet bijzonder is, is die wel karakteristiek voor de bouwtijd. Voor de houten hoofdconstructie geldt hetzelfde.

Situationele en ensemblewaarden

De boerderij is van situationele waarde vanwege de oorspronkelijk solitaire ligging aan de Emmerseweg. Vanwege de kloeke vorm en haakse ligging aan de weg is de boerderij daarnaast beeldbepalend voor de directe omgeving. De boerderij heeft oorspronkelijk geen opstallen gehad en de latere opstallen vertegenwoordigen geen cultuurhistorische waarde, waardoor er geen sprake is van ensemblewaarden.

Gaafheid en herkenbaarheid

De boerderij is van belang vanwege de relatief hoge gaafheid van het exterieur en het interieur. Daarnaast is de boerderij van waarde vanwege de herkenbaarheid als jonge ontginningsboerderij uit de wederopbouwperiode en vanwege de herkenbare tweedeling in woon- en bedrijfsgedeelte.

Zeldzaamheid

Het is niet bekend hoeveel van dit type sobere ontginningsboerderijen uit deze bouwperiode zich in de gemeente bevinden. Op provinciaal niveau is dit type boerderij geen zeldzaamheid. In de directe omgeving van Emmerseweg 16 bevinden zich meer ontginningsboerderijen, met name aan de Ontginningsweg, maar het betreft hier voornamelijk boerderijen uit het eerste en tweede kwart van de twintigste eeuw. Op het lokale niveau van Haghorst lijkt er dus sprake te zijn van enige absolute zeldzaamheid. Vanwege de cultuurhistorische waarde, architectuurhistorische waarde en situationele waarde in relatie tot de gaafheid en herkenbaarheid is er sprake van enige relatieve zeldzaamheidswaarde op lokaal niveau.